

Ірина Левицька
(Івано-Франківськ, Україна)

ТВОРЧИСТЬ МАРІЙКИ ПІДГІРЯНКИ ЯК ЧИННИК ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Становлення нової освітньої системи в Україні відбувається за умов прискорення глобальної інтеграції у світове товариство, зростання впливу етнічного чинника на процеси збереження цілісності національної державності та відновлення духовних пріоритетів суспільства. На часі актуальною є необхідність формування духовно-багатої, національно-свідомої особистості, що любить рідну землю, її природу, шанує та оберігає її, примножує природні багатства.

Проблема екологічного виховання особистості синтезує ідеї і філософської, і педагогічної думки. Їх реалізація уможливлюється як діями державних інституцій, так і прагненням народу прилучатися до культурної національної спадщини. По-третє, українознавчі цінності через освітню сферу відіграють роль об'єднуючого, консолідуючого суспільного чинника, оскільки вони інтегрують зусилля всіх громадян України в її політичному, економічному і духовному прогресі [1, с. 89].

Відтак формування української національної системи освіти, впровадження в практику ідей етнолінгводидактики поставили проблему опрацювання комплексу дидактичних методів і прийомів, спрямованих на гуманізацію навчального процесу з опорою на етнологічні принципи.

З огляду на це великі потенційні можливості мають поетичні твори української письменниці і педагога Марійки Підгірянки. Їх розглядаємо як важливий чинник екологічного виховання особистості молодшого школяра, позаяк, як показали результати аналізу творчого доробку письменниці, понад 70% творів для дітей присвячені природі Карпатського краю, його рослинному багатству, тваринному світу. Тому постає нагальна потреба максимально використовувати цей потенціал в освітній практиці початкової школи.

Поетичні надбання Марійки Підгірянки доцільно використовувати на всіх уроках, насамперед природознавства, літературного читання, української мови тощо.

Природа рідного краю постає у творах письменниці багатоаспектно. Вони не тільки навчають дітей любити рідну землю, природу, а й оберігати її, спрямовані на формування в учнів екологічного світобачення.

Марійка Підгірянка переконує: народнопедагогічну виховну мудрість – любити й шанувати природу, усе живе – треба плекати із колиски, змалечку виховувати в кожній дитині відчуття гармонії природи і людини.

Як педагог Марійка Підгірянка розуміла: національна система виховання домагається глибокого усвідомлення учнями того, що відображена у свідомості українців рідна природа (жива і нежива) є «корінням», «фундаментом» національної духовності, культури. Географічні, біологічні та інші чинники природи зумовили національну специфіку українців, у тому числі й національний спосіб мислення.

В одному з листів до галицької письменниці і педагога К. Малицької вона так напише про себе: «Я не думала ніколи, що колись буду «друкована»,— я самоук, несміле дитя Підгір'я. Списувала, що мені старі ліси розказували, та не знаю, чи зрозуміла добре смерекову мову. Почала я писати дуже рано, десь вже в 13 або 14 році життя, а писала, бо чула душевну потребу вилити на папірті враження, якими напувала мене краса природи» [3, с. 7].

Виховна цінність поетичних текстів «екологічного змісту» полягає в тому, що вони спрямовані на формування дієвої любові до живої природи Карпат – батьківському краю Марійки Підгірянки.

Тому, до прикладу, на уроці природознавства в 3 класі доцільною буде розповідь учителя про дитинство Марійки, про її батька – лісничого, який заклав таку глибоку любов до природи Карпат у душу і серце дівчинки, про гірське середовище, у якому зростала та формувалася особистість майбутньої письменниці. Наведемо орієнтовний початок розповіді вчителя:

«Полонинська квітка Марія Омелянівна Ленерт зростала в мальовничому гірському селі Білі Ослави, що на Гуцульщині. Звісно більш відомою громадській думці поетеса і вчителька Марія Омелянівна стала коли обрала псевдонім Марія Підгірянка. Село Білі Ослави – відрада серцю поетеси Марійки Підгірянки. Адже тут маленька Марічка ошчасливила усмішкою своїх батьків, над Карпатськими горами 29 березня 1881 року. Надзвичайно цікавим було те, що дівчинка зростала у сім'ї різнонаціональних людей. Батько, який працював лісничим, за походженням був українцем, а мати німкенею.

У село Заріччя, що сусідить з Білими Ославами, босоніж бігала до дідуса-священика Миколи Волошина. Дідуса Миколу можна вважати першим вчителем маленької Марійки, адже він не тільки мав у своєму розпорядженні велику бібліотеку, а й навчив писати і читати не тільки українською, а й кількома іноземними мовами.

отім батько Омелян Ленерт дістав службове призначення в лісництво села Уторопи Косівського повіту. В гірському селі Уторопи допитлива дівчинка закінчила початкову школу, після закінчення Львівської жіночої вчительської семінарії, почала свою вчительську діяльність на

Гуцульщині...».

Далі доречно прочитати молодшим школярам вірш «Верховина» та влаштувати бесіду про природу Карпат на основі прочитаного:

Блакитне небо в головах,
А в ногах - ліси сині.
Орли мандрують в небесах,
Овечки - в полонині.
Соколом бистрим біжить зір
По рідній всій сторонці –
По збоччах гір, зелених гір,
На лан, блискучий в сонці.
Лани, як золото блищать
У голубім безмежжі.
За ними мріє сіно жать
В завітчаній одежі...
Туди, де дні свої я сплів
З забав, утіх дитинних,
Тут злечу я і зверхів
На крилах соколиних[4, с. 45].

Декілька поколінь українських дітей вирости на віршах Марійки Підгірянки, мабуть, нема сьогодні жодного молодшого школяра на Прикарпатті, якому були б невідомі вірші «Котик», «Киця-Миця й Крілик-Трілик», «Зайчик у тернині», «Тихий вечір» та ін.

Окремий пласт становлять так звані лісові вірші: «Ліс», «Смерічка», «Верховина», «Гай у зимку», «Ліс вочсени», «Калина», «Ку-ку, ку-ку», «Пробудись, бриндушко», «Моя земелько», «Сади навесні», «Луг восени», «Ліс восени», «Пташки взимку» та десятки інших, які творять колективний образ природи Карпатського краю, виховують любов до флори та фауни гір, формують екологічне світобачення. Ці вірші Марійки Підгірянки слугують хорошим ілюстративним матеріалом для вивчення тем з природознавства, присвячених природі Карпат.

Цікавий погляд на вивчення творчої спадщини письменниці в початковій школі пропонує науковець Н. Кирста, яка розробила дидактичну модель, що складається із чотирьох взаємопов'язаних етапів: відбірково-аналітичного, первинно-ознайомлювального, репродуктивно-творчого, діяльнісного. На першому етапі (відбірково-аналітичний) відповідно до двох програмових тем «Навколо рідної природи», «Українські обряди і традиції» було відібрано 22 твори Марійки Підгірянки, здійснено їх лексичний і морфологічний аналіз, виокремлено тематичні групи ключових

слів і образних виразів. Також дослідниця уклала словничок слів з національно-культурним змістом, на які звертали особливу увагу в процесі роботи: Барвінок (барвіночок). Бриндушка. Вербa. Вінок (віночок). Волошка. Гай (гайочок). Діброва. Дід (дідух). Жито (житечко). Кінь (коник, коничок). Калач (калачики). Калина (калинонька). Кожух (кожушина). Коляда. Коса. Ластівка (ластівочка). Легіт. Мак. Намисто. Писанка (писаночка). Ряст. Смерічка. Стрічка (стрічечка). Хліб (хлібчик). Другий етап (первинно-ознайомлювальний) розрахований на 1-2 уроки і передбачає розповідь учителя про життя і творчість поетеси, читання її творів, вільну розмову з дітьми за змістом прочитаного, ігри-інсценізації. Робота розпочинається серією спеціально розроблених завдань під загальною назвою «Знайомтеся, любі діти» і виступає складовою частиною комплексного ознайомлення молодших школярів з письменниками рідного краю [2, с. 139].

Подібні методи і форми роботи можна застосовувати і на уроках літературного читання, природознавства, добираючи екологічно марковані поетичні тексти Марійки Підгірянки.

Отже, виховний потенціал літературних творів для дітей Марійки Підгірянки варто використовувати в практиці роботи сучасної школи, адже це тексти національно й екологічно марковані, яскраві, доступні для розуміння молодших школярів, слугують важливим чинником екологічного виховання особистості.

Список використаних джерел

1. Білавич Г. Формування національно-мовної особистості як складник етнокультурного виховання в авторській школі «Тривіта» (Львів). *Гірська школа Українських Карпат*. 2016. № 15. С. 87-92.
2. Кирста Н.Р. Формування лексичної компетенції старших дошкільників засобами поетичних творів українських письменників. *Педагогічний дискурс*. 2013. Вип.3. С. 137-142.
3. Марійка Підгірянкa: *Бібліогр. покажчик* / Упоряд.: Баб'як П. Г., Дзьобан О.О. Львів, 1981. 101 с.
4. Підгірянкa Марійкa. *Учись, маленький!* / упоряд. О.М.Нахлік. К.: Веселкa, 1994. 234 с.